

TALABALAR AXBOROT KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHDA TAJRIBA-SINOV ISHLARINI TASHKIL ETISH VA O'TKAZISH

Rajabova Gulrux Yusufboy qizi, Urganch innovatsion
universiteti o'qituvchisi

ORGANIZING AND CONDUCTING EXPERIMENTAL WORK IN FORMING STUDENTS' INFORMATION COMPETENCE

Rajabova Gulrux Yusufboy qizi, Teacher of Urganch
Innovation University

ОРГАНИЗАЦИЯ И ПРОВЕДЕНИЕ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЙ РАБОТЫ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ

Раджабова Гулрух Юсуфбой кызы, преподаватель
Ургенчского инновационного университета

<https://orcid.org/0009-0007-6420-8707>

e-mail:

rajabovagulrux@uriu-edu.uz

Annotatsiya: ushbu maqolada tajriba-sinov ishlari, ularni tashkil etishning mazmun-mohiyati hamda talabalar axborot kompetensiyasini shakllantirishga doir tadqiqot ishlari to'g'risida fikr-mulohazalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: talaba, axborot kompetensiyasi, tajriba-sinov, tadqiqot dasturi, matematik-statistik tahlil, eksperiment, natija.

Abstract: This article provides feedback on experimental work, the essence of their organization, and research work on the formation of students' information competence.

Key words: student, information competence, experiment-test, research program, mathematical-statistical analysis, experiment, result.

Аннотация: в данной статье приводятся отзывы об экспериментальной работе, сущности их организации, а также научно-исследовательской работе по формированию информационной компетентности студентов.

Ключевые слова: студент, информационная компетентность, эксперимент-тест, программа исследования, математико-статистический анализ, эксперимент, результат.

KIRISH. Tajriba-sinov bu biror-bir sohaga (jumladan, ta'lim sohasiga) olib kirilayotgan yangilikni (yondashuv, metodika, o'quv-metodik majmualarni) sinovdan o'tkazish va dastlabki xulosalarga ega bo'lish jarayonidir. Pedagogik tajriba-sinov ishlari tashkil etish o'ziga xos murakkab va mas'uliyatli jarayondir. Inson, predmetida, ayniqsa, tajriba-sinov o'tkazish aniq dastur asosida tashkil etilishini, dastur har

tomonlama pedagogik-psixologik qonuniyatlar, shart-sharoitni hisobga oladi. Ilmiy tadqiqot dasturi tajriba-sinov ishlarini maqsadli, izchil amalga oshirish mazmunini belgilaydi. Pedagogik tajriba-sinov dasturi mavzuning dolzarbligi, ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatini aniqlash, ilmiy farazning haqqoniyligini asoslash qo'llanmasidir. Tadqiqot nazariyasining amalda sinab ko'rish; tadqiqot ilmiy-amaliy imkoniyatini joriy etish, umumlashtirish; bir

necha variantda har xil sharoitda tadqiqot natijasini tekshirib ko'rish; matematik statistik tahlil qilish va baholash kabi yo'nalishlardan iborat bo'ladi. Ilmiy-tadqiqot ishi bevosita oliy ta'lim talabalarining axborotlar bilan ishlash kompetensiyasini shakllantirish to'g'risida borar ekan, bu ishni amalga oshirishda tajriba-sinov ishlariga tayanamiz.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METOD.

Ilmiy tadqiqot fanning istiqbolini belgilovchi, mumtoz qonuniyatlarni yorituvchi yoki vaqtinchalik bo'lishi, ba'zan takror bo'lishi ham mumkin. Shuning uchun tajriba-sinov ishlari ana shu imkoniyatlarni hayotda o'z ifodasini aniqlashdan iborat bo'ladi.

Dastlabki xulosalarga ko'ra, shu yangilikni (yondashuv, metodika, o'quv metodik majmualarni) joriy etish yoki joriy etmaslik bo'yicha qaror qabul qilinadi. Tajriba-sinov ishlari odatda uzoq muddat davom etganligi tufayli u muayyan bosqichlarga ajratilgan holda amalga oshiriladi. Tajriba-sinov ishlarining (muddati, o'quv materialini hajmiga ko'ra bir qancha mavzular, chorak, o'quv yili, bir necha yil qamrab olinishi) va tajriba-sinov ishlarining barcha bosqichlari o'zining aniq maqsad va vazifalari belgilanib olinadi. Tajriba-sinov ishlarining samaradorligi ko'proq tarbiya jarayonida qo'yilgan maqsad, vazifalar va erishilgan natija o'rtasidagi tafovut qancha kam bo'lsa, ta'lim shuncha samaradorlikka ko'proq erishadi. Pedagogik tajriba-sinovning asosiy bosqichida o'quvchilarning tadbirkorlik, tejamkorlik va iqtisodiy tarbiya tushunchalarini shakllantirishda oila bilan hamkorlik texnologiyalarini aniqlashda tajriba-sinov obyektlari tanlanib olinib, ularda ta'kidlovchi, shakllantiruvchi hamda nazorat qiluvchi testlar, savolnomalar tayyorlanib, o'quvchilar uchun alohida topshiriqlar ishlab chiqiladi. Pedagogik tajriba ham bir qator shartlarga amal qilgan holda tashkil etiladi. Xususan:

1. Tajribaning maqbul loyiha asosida uyushtirilishi;
2. Tadqiqot ilmiy farazining puxta asoslanishi;
3. Tadqiqot obyektlari va usullarining to'g'ri tanlanishi;
4. Tajriba o'tkazilishi vaqti hamda davomiyligining aniqlanishi;
5. Zarur pedagogik shart-sharoitlar (asbob-uskuna, jihozlar, vositalar)ning yaratilganligi;

6. Tajriba ma'lumotlarini umumlashtirish, tahlil qilish va natijalarni qayta ishlash [1].

MUHOKAMA. Dastlab tajriba-sinov ishlarining dasturi ishlab chiqilishi, unda tajriba-sinovga oid tadbirlar rejasi, kutilayotgan natijalar, unga erishilganlik darajasini belgilash usullari aks ettirilishi lozim. Tajriba-sinovning ajratiladigan bosqichlarida (respublika, viloyat yoki shahar va tuman darajasida, maktablararo, maktab darajasida, tajriba-sinov maydoni) o'tkazilishi mumkin. Tajriba-sinov ishining muayyan davri yakunlariga ko'ra hisobotlar, ma'lumotnomalar, tahlillar o'tkazib borilishi lozim.

Talabalar axborot kompetensiyasini shakllantirishda ham tajriba-sinov ishlari muhim ahamiyat kasb etadi. Tajriba-sinov ishlari uch bosqich: ta'kidlovchi, shakllantiruvchi, yakunlovchi jarayonlardan iborat bo'ladi. Ilmiy pedagogik tadqiqot davomida tajriba va nazorat guruhlarida ishlab chiqilgan metodikaning samaradorligi hamda o'quvchilarning o'zlashtirish darajalari aniqlandi. Tajriba ilmiy tavsiyalar asosida tashkil etildi. Tajriba-sinov ishlarining statistik tahlili oliy ta'lim muassasalari tajriba-sinov maydonlarida o'tkazilgan pedagogik tajriba natijalari asosida olib boriladi. Ularning ishonchligiga hamda samaradorligi matematik-statistik usullar yordamida aniqlanadi.

Tajriba-sinov ishlarini o'tkazish 3 bosqichda amalga oshiriladi:

1. Dastlabki bosqich: talabalar eksperiment va nazorat guruhlariga ajratiladi. Eksperiment guruhlarida axborot va axborot kompetensiyasi yuzasidan hech qanday ma'lumot bermasdan so'rovnoma o'tkaziladi. Nazorat guruhlarida esa dastlab mavzu doirasida talabalar bilimi shakllantiriladi. Keyin so'rovnoma olinadi. Bunda talabalar savollarga faqat o'z nuqtayi nazaridan kelib chiqqan holda javob berishadi. So'rovnomadagi savollarga faqatgina "Ha" va "Yo'q" tarzida qisqacha javob bermasdan, to'liqroq javob berish lozimligi tushuntirildi. Negaki, qisqa javob yordamida talabaning nuqtayi nazarini to'liq bilib bo'lmaydi.

2. Shakllantiruvchi bosqichda eksperiment guruhi talabalariga mavzu yuzasidan tushunchalar berildi hamda bu boradagi bilimlari oshishiga erishiladi.

3. Nazorat bosqichida talabalardan qayta so'rovnoma o'tkaziladi. So'rovnoma natijalari tekshirilib, tahlil qilinadi[2].

Olingan natijalar asosida ilmiy farazga ega bo'lamiz. Jumladan, ilmiy faraz umumiy yoki xususiy, intuitiv va mantiqiy asoslangan bo'lib, ilmiy faraz quyidagi tuzilish tartibiga ega bo'ladi: "agar ... bo'lsa ...ga erishiladi"

NATIJALAR. Pedagogik tajriba-sinov ishlarini tashkil qilish va uni o'tkazish dasturida quyidagilarga e'tibor qaratish lozim:

- tajriba-sinov ishlari tadqiqotimizning ilmiy-pedagogik asosi bo'lib uning haqqoniy o'tishiga;

- tajriba sinov ishlarini olib borishda turli metodlarni (kuzatish, taqqoslash, qiyoslash, anketa, test, tajriba) vaqtida qo'llay olish mahoratiga egaligiga;

- amaliyot jarayonida ishtirok etayotgan pedagoglar faoliyati oldida turgan muammolarni aniq ko'rsatishga va uni bartaraf etish yo'llari yuzasidan metodik tavsiyalarimizni berishga;

- tadqiqot davomida tajribali o'z kasbining fidoyisi va mahoratli pedagoglarning ish faoliyatini kengroq o'rganib, tajriba orttirib, targ'ib qilishga;

- ta'limda kerakli sifat va samaraga erishish uchun zaruriy chora-tadbirlar ishlab chiqishga va qo'llay olishga;

- oldimizga qo'yilgan maqsad va vazifalarni tezkor va puxta amalga oshirish usullarini o'ylab topishga va amalga oshirishga;

- tadqiqotning kerakli qismida tegishli o'zgartirishlar hamda tuzatishlar kirita olish kabi maxsus bilim va ko'nikmalar tizimiga har ikkala tomon tadqiqotchi va amaliyotchi pedagoglar ega bo'lishligiga va hokazo. Yuqorida keltirilgan amalga oshirilishi lozim bo'lgan vazifalar amalga oshirilgandagina pedagogik tajriba-sinov ishlari muvaffaqiyatli bo'ladi.

Talabalar axborot kompetensiyasi rivojlanishi tajriba-sinov ishlaridan olingan natijalar sarhisob qilinadi. Matematik-statistik metod yordamida natijalar tahlil qilinadi. Eksperiment davomida

olingan natijalar tadqiqotimizning kelgusidagi vazifalarini belgilab beradi.

XULOSA. Tajriba-sinov ishlarining sifat hamda samarasiga oid bir qancha obyektiv va subyektiv sabab va omillar mavjud. Ya'ni tajriba-sinov o'tkazuvchi tadqiqotchining talablari, xohish va istaklari uning harakat va intiluvchanlik darajasi subyektiv sabab va omillar qatoriga kiritsak, tajriba-sinov ishlariga qo'yiladigan me'yoriy va huquqiy mezonlar, pedagogik va psixologik talablar esa tajriba-sinov ishining obyektiv omil va sabablar qatoriga kiritsak bo'ladi. O'tkazilayotgan tajriba-sinov ishlari to'g'ri yo'lga qo'yilsa, tadqiqotchi ko'zlagan maqsadiga erisha oladi. Tadqiqotda amalga oshiriladigan tajriba-sinov ishlarining yana bir muhim jihati kutiladigan natijalarni baholash mezonlari bilan bog'liq. Agar mezonlar to'g'ri va aniq tanlanmasa, ilgari surilgan ilmiy farazning haqqoniy yoki noto'g'riligini, taklif etilayotgan metodik tavsiyalarining samaradorlik darajasini obyektiv tarzda baholab bo'lmaydi. Talabalarning axborot bilan ishlash kompetensiyasini shakllantirishda tajriba-sinov ishlari davomida olingan natijalar muhim ahamiyat kasb etadi. Eksperiment natijalari axborotlar bilan ishlash ko'nikmalarini yanada rivojlantirish lozimligini ko'rsatdi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. S.Abduraimov, D.Xudoyqulova. Pedagogik tajriba-sinov ishlarini tashkil etish va unga qo'yiladigan talablar. International online conferences 2023.
2. A.Z.Po'latova. Ta'lim jarayonida tajriba-sinov ishlarining ilk bosqichini tashkil etish va o'tkazish metodikasi. Inter education&global study, 2024.
3. Ilmiy tadqiqot metodologiyasi. O'quv uslubiy majmua. T-2024.
4. Курбанбаева, М. (2023). Важность формирования навыков самостоятельного мышления при подготовке конкурентоспособных кадров. Тамaddun nuri jurnali, 5(44), 95-96.

